

MADENİ EŞYA SANAYİNDE İŞÇİ SAĞLIĞI VE İŞ EMNİYETİ MESELESİ

Kemal TÜRKLER

İstanbul Demir ve Madeni Eşya Sanayii

İşçileri Sendikası Başkanı

1 — MEVZUUN EHEMMİYETİ :

“İşçi Sağlığı ve iş emniyeti” meselesi, bilhassa son Asırda sanayiın ve makineleşmenin inkişafı neticesinde ehemmiyet kazanmıştır. Öteden-beri emek karşısında yalnız ücret durumu düşünülürken, bu gün iş yerlerindeki çalışma şartlarını da ele almak bir zaruret olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır. Hattâ daha ileri gidilerek denilebilir ki, işyerlerinin çalışma şartları, yani işçi sağlığı ve iş emniyeti, bugün birinci plânda mütalâa edilmekte, işyerlerinin henüz kuruluş anında, binaların plânlarının çizildiği sırada “işçi sağlığı ve iş emniyeti” meselesi düşünülmektedir.

2 — İŞÇİ SAĞLIĞI VE İŞ EMNİYETİ MESELESİNİN MEMLEKETİMİZDE İLK TATBİKATI :

“İşçi sağlığı ve iş emniyeti” mevzuunda (Maadin nizamnamesi, Ereğli havza-i Fahmiye Maden amelesinin Hukukuna müteallik kanun...) gibi tarihî bazı mevzuat mevcut ise de, bu meselenin memleketimize ilk girişinin, 4 Haziran 1934 tarihli, Cenevrede toplanan Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının genel konferansında kabul edilen sözleşmeye katılmayı âmir 4864 sayılı kanunla olduğunu kabul etmek mümkündür.

Bundan sonra mesele, İş Hukuku içersinde mütalâa edilerek 1937 de mer'iyete giren 3008 sayılı İş Kanununun alâkalı maddeleri ile ele alınmış bulunuyordu. 23 Haziran 1937 tarih ve 3229 sayılı (Maden ocaklarında, yer altı işlerinde kadınların çalıştırılmaması hakkında Milletlerarası mukaveleye iltihaka dair kanun), 11/8/942 tarih 2/18562 sayılı (Ereğli Kömür Havzası Maden ocaklarında çalışan işçilerin sıhhi ihtiyaçlarının teminine dair nizamname), İş Kanununu . “İşçi sağlığı ve iş emniyeti” yönünden takip eden mevzuatdır.

3 — İŞÇİ SAĞLIĞI VE İŞ EMNİYETİ HUSUSUNDAKİ MEVCUT KANUN VE MEVZUAT :

İşçi sağlığı ve iş emniyeti ile doğrudan doğruya veya dolayısıyla alâkalı olan ve konferansımızın belli başlı temel esaslarını teşkil eden kanun veya mevzuatı şöylece sıralayabiliriz:

— 3008 sayılı iş kanununun alâkalı maddeleri

— İşçi sağlığı ve iş emniyeti nizamnamesi (5/2/941 gün ve 2/15156 sayılı kararname ile)

— Parlayıcı, patlayıcı, tehlikeli ve zararlı maddelerle çalışan işyerlerinde alınacak tedbirler hakkında Tüzük (3008 sayılı iş kanununun 55 ci maddesine müsteniden 12/8/952 tarih gün ve 3/15556 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla)

— Ağır ve tehlikeli işler Tüzüğü (22/7/948 tarih ve 3/7896 sayılı kararname ile)

— İş kazalarıyla meslek hastalıkları ve analık sigortaları kanunu (27/6/1945 tarih ve 4772 sayılı) ve alâkalı mevzuat,

— Hastalık ve analık sigortası kanunu (4/1/950 tarih ve 5502 sayılı) ve alâkalı mevzuat.

İş müddetleri nizamnamesi; günde ancak 8 saat veya daha az çalışılması icabeden işler hakkında nizamname; fazla saatlerle çalışma nizamnamesi, hazırlama, tamamlama veya temizleme işleri ile aralı işler nizamnamesi ve umumî Hıfzıssıhha Kanunu gibi işçi sağlığı ve iş emniyeti ile yakından alâkalı kanun ve mevzuat.

4 — İŞÇİ SAĞLIĞI VE İŞ EMNİYETİNİN MADENİ EŞYA SANAYİNDEKİ EHEMMİYETİ :

Görülüyor ki işçi sağlığı ve iş emniyeti çok geniş bir mevzudur. Aynı zamanda mevzu yalnız Madeni Eşya sanayii ile ilgili olmayıp bütün sanayi brans ve iş kolları alâkadar etmektedir. Böyle olmasına rağmen, bu günkü durumda bilhassa memleketimizde, işçi sağlığı ve iş emniyeti mevzuu, Madeni eşya sanayiinin belli başlı meselelerinden biridir.

Madeni Eşya sanayiinde çalışanların sık, sık çeşitli kazalara duçar olmaları, parmak ve el kopmaları veya ezilmeleri, feci yanmalar, infilâklarda yaralanmalar, sakat olmaları veya ölümler çeşitli meslek hastalıklarına tutulmaları, her gün işçi ekseriyetinin Sigorta dispanser ve hasta-

hanelerini doldurup, boşaltmaları ve bunlar içersinde bilhassa veremden muzdarip olanlar, "İşçi sağlığı ve iş emniyeti" mevzuunun Madeni Eşya branşındaki ehemmiyetini bariz bir şekilde ortaya koymaktadır.

5 — İŞÇİ SAĞLIĞI :

İşçi sağlığı ve iş emniyeti mevzuunu hakkında inceliyebilmek için, meseleyi üç kategori içerisinde mütalâa etmek icabeder:

- a) İş kazaları
- b) Meslek hastalıkları
- c) İş Hastalıkları (Umumî hastalıklar)

Yalnız bunların doğuş ve oluş sebepleri ile korunma ve tazmin hususlarına geçmeden evvel, umumiyetle hepsinde doğuş ve oluş sebeplerini teşkil eden bazı mazarratlarla işyeri umumî şartlarını ve en mühim noktayı teşkil eden işçinin işe giriş anındaki iş ile işçi faktörlerinin adaptasyonunu tetkik ve izah edelim.

6 — İŞYERİNİN HAVASI:

A — TOZLAR:

Temiz havanın, insan sıhhati üzerinde fayda cihetinden ne derece müessir olduğu malûmdur. Böyle olmakla beraber teneffüs etmekte olduğumuz hava içersinde çeşitli tozlar mevcuttur. Bu çeşitli tozlar çok zaman bir kısım hastalıkların oluş sebeplerini teşkil eder. Bu sebeple tozlar, yukarıda bahsini ettiğimiz mevzuat içersinde mühim yer işgal etmişlerdir.

(Parlayıcı, patlayıcı, tehlikeli ve zararlı maddelerle çalışan işyerlerinde alınacak tedbirler hakkında Tüzük)ün 2 nci maddesinin (b) bendinde toz zerimi "Kömür, Hububat, Madenler, Maden cevherleri, Maden ocaklarından çıkanlar taşlar ve ağaçlar gibi uzvi veya gayri uzvi maddelerin doldurulma ve boşaltılmaları, delinmeleri, taşa tutulmaları, çarpılmaları, püskürtülmeleri, ince toz haline getirilmeleri, infilakları veya dağıtılmaları ile meydana gelen ve kendisinden hasil oldukları madde veya maddelerle aynı terkipte olan veya olmayan ve hava içersine dağılma ve yayılma istidadı gösteren katı cüzümler" dir şeklinde tarif edilmiştir.

Tozlar, Madeni (Silis, Kömür, Kurum, Kül..), Nebatî (Pamuk-

un, ağaç tozları) ve hayvani (At ve diğer hayvanların kıllarının tozları ile yün) olmak üzere üç grupta mütalâa edilebilir.

Hayvani tozlar (Tekstil sanayinde) ile nebati tozlar (Tekstil, gıda, ağaç sanayinde) daha ziyade diğer sanayii grupların alâkadar etmesi sebebiyle mevzuumuzun dışında bulunmaktadır. Madeni tozlar ise doğrudan doğruya Madeni Eşya Sanayii ile alâkadardır.

Bilhassa Madeni Eşya sanayindeki ekser işlerde, bizzat o işin icabı dolayısıyla fazla miktarda toz husule gelir, ve o kısımda çalışan işçiler bu tozları teneffüs etmek mecburiyetinde kalırlar. Bu tozlar ekseriya Madeni tozlardır: Meselâ Maden ocakları (Kömür ve bilhassa Silis tozları), Ham cevheri toz yapan fabrikalar, Madenlerin bilendiği ve işlendiği fabrikalar veya atölyeler (Dökümhaneler, tesviye ve torna atölyeleri, Emaye yapan işyerleri), Seramik fabrikaları, taşlama yapılan işler (Nikelâj, kromaj gibi işler yapılan yerlerle, müteharrik fırçalarla kumlu parlatmalar) bu cümledendir.

Heimde Balsac, tozları şu şekilde sınıflandırmıştır:

a) Pasif Tozlar (Silis tozları gibi)

b) Aktif Tozlar:

1 — Kostik Tozlar

2 — Toksik Tozlar

3 — İntani Tozlar:

i - Organik Tozlar,

ii - İnorganik Tozlar.

Tozların kuturları Caniometre denilen aletle ölçülmüş ve 0,2 mikrondan küçük olanlarla 5 mikrondan büyük kuturlu olan tozların zararsız olduğu anlaşılmıştır.

Pasif tozlardan olan Silis tozlarının teneffüs edilmesi neticesinde (Silikoz) denilen Akciğer hastalığı kendini gösterir. Bu sebeple bu tozlar en tehlikeli tozlardandır. "İşçi sağlığı ve iş emniyeti" nizamnamesinin 34 üncü maddesinin (c) fıkrasına göre Silikoz hastalığı meslek hastalığı olarak kabul edilmiştir.

Kurşun, Cıva, Mangenez gibi madenlerin Toksik zerrecikleri de tehlikeli tozlardandır. Bu sebeple zuhur eden hastalıklar, yukarıda adı anılan nizamname hükümlerince meslek hastalığı sayılmıştır.

Bilhassa Madenî Eşya sanayiinde, daha ziyade kömür tozu (Antrakoz hastalığı), Emyant tozları (Asbestoz Lejyonları), ve demir tozları (Akciğer Parankimasında terakümü sideroz namını alır) çok tehlikelidirler. Bütün bu tozlardan ayrı bir hususiyete haiz tozlar vardır ki, bunlar da Organik ve İnorganik diye iki kısma ayrılabilen intanî tozlardır. Bunlar üzerlerinde canlı ajanları taşırlar. Çok korkunç hastabkları canlı mikroplarını taşıyan bu Helikopterler, her yerde olabileceği gibi, ekseriya işyerlerinde daha fazla bulunur. Burun deliklerine pamuk taponlar konularak toplanan tozların Kobaylara İnoküle edilmesi suretiyle yapılan tecrübeler neticesinde hayvanların üçte birinde Tüberküloz hastalığı görülmüştür. (Straus).

Bir halının üstüne Tüberkülozlu bir hasta tükürtülmüş, tükürük ertesi günü kuruduktan sonra halı süpürülürken tozun içersinde bulunan 250 Kobayın Tüberküloza tutulduğu anlaşılmıştır. (Cornete).

Bu tecrübeler göstermektedir ki toz mazarratının bir işyerinde çalışan işçilerin sıhhati üzerinde oldukça önemli tesirleri vardır. Ve başhca üzerinde durulacak meselelerdendir. İnsanlara mikropların teneffüs ve hazım yolları ile girdiği hatırlanacak olursa işin ehemmiyeti haliyle kendini göstermektedir.

KORUNMA :

Bu derece zararlı olan toz mazarratından kurtulmak için bir çok çarelere baş vurulmuştur. Bunların içinde en iyi korunma şekilleri ve bizdeki mevzuatında kabul etmiş olduğu esaslar şunlardır:

a) Mümkün olduğu kadar toz çıkarmamaya gayret edilmelidir. Meselâ Maden yontmasında toz çıkarmamak için su ile çalışmalıdır. İş yerleri kuru süpürülmemeli, ıslak silinmeli ve muayyen zamanlarda tavan, taban ve duvarlar su ile yıkanmalıdır.

b) Yapılan işin icabı olarak eğer mutlaka toz çıkıyorsa, derhal aspire edilmeli, aspire edilmediği takdirde de ya vantilasyonla dışarı atılmalı veya o bölmede çalışan işçilere maske verilmelidir.

B — DUMAN, BUHAR VE ZEHİRLİ GAZLAR :

a) DUMAN: Endüstride havayı pisleyen mazarratların başında duman gelmektedir. Bilhassa Madenî Eşya Sanayiinde daimi yanan ocak veya fırınlar ekseriya kömür, katran, mazot veya odunla çalışmaktadır.

Bu fırın veya ocaklarda yakılan yakıtların tam yanmamaları neticesi olarak duman meydana gelir.

Kömür üç safhada yanmaktadır: Allümaj safhası, Distillasyon safhası, yanma safhası, çok zaman bu üç safhayı tamamiyamadığı, daha doğrusu kömür yakan ocakların yapılışında ekseriya bu husus bilinmediği veya düşünülmediği için kömür tam yanmamakta ve bunun neticesi olarak çok tehlikeli gazları ihtiva eden dumanı meydana getirmektedir. Kömür dumanının içerisinde Hydrocarbüre, Karbon oksit, su buharı, kül katran ve kömür zerrecikleri bulunur.

Mahrakat olarak yukarıda saydıklarımız yerine havagazı kullanılırsa bu takdirde de duman meydana gelir. Havagazının dumanında toz yerine su buharı ve kükürdün bazı bileşimlerini ihtiva eden gazlar vardır ki, haddizatında bu gazlar çok tehlikelidirler.

Tam yanmamaların Endüstride randıman bakımından olduğu kadar, işçi sağlığı bakımından da ehemmiyet derecesi büyüktür.

b) BUHAR VE ZEHİRLİ GAZLAR

Dar ve küçük hacimli işyerlerinde fazla sayıda işçi çalıştırılırsa bu takdirde de hava bozulur. Fazla teneffüs dolayısıyla havanın oksijeni azalarak su buharı çoğalır. Veya çalışanların ter kokuları ile, bazı insanlara mahsus olan kokular havayı daha çok bozar. Bazanda çalışılan ham madde koku neşreder (Kükürtlü Hidrojen kokusu gibi). Bu sebeble, işçi sağlığı ve iş emniyeti nizamnamesi bilhassa bu hususta çok titiz davranmış, binaların hacmi üzerinde mühim ölçüler koymuştur.

Bundan başka Karbon Dioksit, Karbon Monoksit, Klor, Fosgen, Azot gazları, Anhydride sulfurenx, Acide Cyanhydrique, Amonyakal gazlar, Benzol buharları, Foster, Karbon Sülfür, Korban Tetraklorür, Tetrakloreten, Trikloretan gibi bilhassa kimya sanayiine münhasır bazı gazların işçi sağlığı üzerinde kötü tesirleri vardır. Bu konferansın hacmine göre bunlardan ayrı ayrı bahsetmeye ne imkân ve ne de lüzum vardır.

KORUNMA :

Dumandan korunmak için ilk plânda tam yanmayı temin etmeli ve bunun için teknik çareler aranmalıdır.

Pis ve zehirli gazlardan korunmak için de, bu gazları meydana getiren ham maddenin daha az tehlikelisini kullanma yolunu tercih etmelidir.

Bundan başka Aspirasyon ve vantilasyon tertibatı vasıtasıyla duman ve gazlar toplanıp, temizlenmeli ve dışarıya atılmalıdır. Bunun imkân olmadığı takdirde de işçiye maske verilmelidir.

Yapılan işin icabı daima toz, duman ve gaz intişar eden işyerlerinde çalışanların sıhhati için Aspirasyon ve vantilasyon teşkilâtı çok ehemmiyetlidir.

İşyeri havasını işgal eden, işçi sağlığı ve randıman üzerinde menfi cihetten mühim tesirleri olan bu mazarratlardan, hemen hemen belli başlı tek korunma çaresi Aspirasyon ve vantilasyon teşkilâtıdır.

Aspirasyon vasıtasıyla, toz, duman veya muhtelif gazları ihtiva eden hava alınarak içersinde bulunan mazarratlar emilir ve toz odalarında toplanır. Bundan sonra temizlenen hava, vantilasyonla ya tamamen dışarı atılarak içeriye yeniden temiz hava verilir veya dışarıdan alınan temiz hava ile karıştırılarak tekrar içeriye verilir. Aspirasyonun muhtelif şekilleri vardır. Bunlar içersinde Anot - Katot kömürler vasıtası ile aspire eden elektrikli Aspirasyon en mükâmilidir. Memleketimizdeki işyerlerinin hemen hemen hiç birisinde tam manası ile bu teşkilât mevcut değildir. Daha ziyade kapıların, pencerelerin açılması suretiyle tabii vantilasyon tatbik edilmektedir. Halbuki bu husus hava ceryanları yarattığından işçinin sıhhati üzerinde daha menfi tesir icra etmekte ve istenen netice de elde edilememektedir.

Yukarıda izahını yaptığımız sun'î aspirasyon ve vantilasyon teşkilâtına hemen hemen Madeni Eşya sanayinde çalışan her işyerinde ihtiyaç ve lüzum vardır.

Temiz hava işçinin sıhhatini bozmadıkça, çalışma gücünü ve isteğini artırır. İşçinin dikkati artar kaza ve hastalıklar, devamsızlık azalar ve dolayısıyla randımanda hayret verici nispette artar.

7 — İŞYERİ İKLİMİ

İşyeri iklimi, işçi sağlığı ve randıman üzerinde mühim tesirler icra eden meselelerden birisidir.

a) SUHUNET :

İşyeri sıcaklık derecesinin normalin çok altında veya çok üstünde olması randıman üzerinde gözle görülecek derecede mühim farklar husule getirmektedir.

Şahısların sıklığı (işçilerin çalışırken mutlaka bir kalori neşretmeleri), mahrukat ocaklarının veya fırınların mevcudiyeti, iklim, (mevsimlerin değişmesi) gibi faktörler, işyeri iklimi üzerinde tesir eden hususlardır.

b) RUTUBET VE KURULUK :

İşyeri ikliminden bahsederken rutubeti unutmamak icabeder. Rutubet bazı hallerde (Tekstil sanayiinde) işin icabı da olabilir. Akciğer iltihapları üzerinde kötü tesirleri vardır.

Fazla sıcaklık ve kuruluk, fazla su içmeyi icabettirir. Bilhassa izabe fırınları ve ocakları ile demir çekme işlerinde çalışan işçiler fazla su içme ihtiyacını duyarlar. Bu fazla suyu vücut, (ter veya idrar olarak) dışarı atar her iki halde de, suyun vücuttan atılması, vücuttaki tuz miktarının eksilmesine sebep olur. Bu sebeble bazı Tıp adamları günde (10 Cm³ e kadar) Komprimeler halinde işçiye tuz verilmesinin doğru olduğunu kabul etmişlerdir. Bundan başka yüksek sıcaklıkta çalışan işçilere C vitamini ve şeker verilmelidir. (Günde 100 Gr. Glikoz) Fazla suhnet ve rutubet bilhassa teneffüs cihazı hastalıkları yaratır. Bu sebeble grip, bronşit ve tüberküloza bağlı ölümler çoğalır.

Tüberküloz fazlalaşır. Buna rağmen tüberküloz meslek hastalığı sayılmamıştır. Teneffüs yolu hastalıkları bilhassa Madeni Eşya Sanayiinde fazla miktardadır. Amerikadaki çelik sanayiinde çalışan işçilerin teneffüs yolu hastalıklarına bağlı ölüm nispeti, halka nispetle iki defa fazla olduğu tespit edilmiştir.

Halbuki memleketimizde bu nisbet daha da fazladır. Çünkü toz, duman, zehirli gazla suhnet ve rutubete karşı hiç bir işyerinde tam manası ile gerekli tertibat alınmamış ve alınmamaktadır. Esâsen, kadın, çocuk veya zayıf olan işçilerin, toz, duman, ve zehirli gazlar içinde soğukta titriyerek sıcakta ter dökerek çalışmalarını yanında bir de az ücretle tam beslenme olmadığı düşünülecek olursa, teneffüs cihazı hastalıkları, bilhassa tüberküloz meslek hastalığı değildir de nedir?

Mevzuatımız veremi meslek hastalığı saymamaktadır. Bu sebeble işyerinin uygunsuz şartları içersinde çalışmaktan mütevellit bir çok işçiler, sigortadan sadece çalışamaz raporu verilerek salıverilmektedir. Bu işçiler bu sebeble, bir iş bulsa bile çalışmamaktadırlar. Böylece kötü akibetlerine terk edilmiş bu zavallılar, ayrıca veremin canlı organlarını sağlamlara nakletmekte ve tüberkülozun memlekette çoğalmasına sebep olmaktadır.

Tüberküloz ya meslek hastalığı olarak kabul edilmeli veya ayrıca

bir (İş hastalığı) sınıfı ihdas edilmelidir. Suhunet ve rutubet ölümleri artırdığı gibi hastalıkların ve iş kazalarının çoğalmasına da sebep olur. 17 derecede çalışanlar arasında kazaların en asgarî nispette olduğu tespit edilmiştir.

Bir maden ameliyesinde sıcaklık vantilasyon vasıtası ile 31,7 den 26,7 dereceye, yani 5 derece indirilmiş, iş kazalarının üçte iki nispetinde azaldığı görülmüştür. Brezilya madenlerinde sıcaklık 31 dereceden 28 dereceye yani 3 derece indirilmiş, 16 ay içerisindeki öldürücü iş kazası sayısının 20 den 6 ya düştüğü anlaşılmıştır.

Görülüyor ki işyeri ikliminin işçi sağlığı üzerinde mühim tesirleri vardır. Fazla sıcak, halsizlik ve zafiyet yaradır. İşçi asabileşir, yorgunluk artar, dikkat azalar ve dolayısıyla hastalık ve iş kazaları fazlalaşır. Bunlar devamsızlık yaratır ve randıman düşer.

KORUNMA :

İş icabı rutubetin fazla olduğu yerlerde bünyesi sağlam işçi çalıştırılmalıdır. Fazla sıcaklık vantilasyon vasıtası ile düşürülmeli, kışın soğuk zamanlarda ise, ısıtma tertibatı ile işyerleri ısıtılmalıdır. İş icabı olan fazla sıcaklığın düşürülmesine imkân olmayan hallerde işçiler posta, posta ayrılmalı ve sık sık ara dinlenmeleri koymalıdır. Bu ara dinlenmeleri için aynı atmosfer içerisinde veya aynı sıcaklıkta, temiz havalı dinlenme odaları olmalıdır. Dinlenme, işçiye yeni bir enerji kaynağıdır. Dikkati artar, çalışma gücü yükselir. Yapılan tecrübelerde, ara dinlenmelerinin bilhassa randıman üzerinde hayret verici nispette tesiri olduğu anlaşılmıştır.

İşyerini havalandırma hususunda en müttekâmil bir yol olarak (Air Condition) tesisi düşünülmüş ve muvaffak olmuştur. Bu tesis vasıtasıyla işyerinin aspirasyon ve vantilasyonu yapılmakta, işyeri sıcaklığı ve rutubeti istenilen seviyede tutulmaktadır. Tesisat her ne kadar biraz pahalıya mal olmaktaysa da kısa zamanda kendisini amortise etmektedir. Çünkü, aspirasyon ve vantilasyon tertibatına lüzum olmadığı gibi, işyerini ısıtma tertibatına da ihtiyaç kalmamaktadır. Suhunetin düşürülmesine imkân olmayan hallerde, o bölmede çalışan işçilere hususî elbiseler verilmelidir. Bu elbiseler içersinden soğuk hava geçmek suretiyle hususî şekilde hazırlanmıştır.

8 — İŞYERİNİN DİĞER HUSUSİYETLERİ:

İşyeri atmosferindeki mazarratlar ve işyeri iklimi gibi izahına çalıştığımız kısımlardan başka işyerinin diğer bazı hususiyetleri daha vardır

ki, bunlar da işçi sağlığı üzerinde mühim tesir icra ederler. Bunlar aydınlatma, gürültü ve sarsıntı, müzik, renk vesaire gibi hususiyetlerdir.

a) *Aydınlatma:*

Aydınlatma tabii ve sun'î olmak üzere iki şekilde yapılabilir. Tabii aydınlatma pencereler vasıtasıyla yapılan aydınlatmadır. Fakat, bu şekil çok zaman istenilen neticeyi vermez. Çünkü, işyerinin her yerini bu şekilde, aydınlatmaya imkân yoktur. Güneş ışınlarında işçinin görmesi üzerinde menfi tesiri olabilir. Bu bakımdan en iyi aydınlatma şeklinin sun'î aydınlatma olduğu kabul edilmiştir. Aydınlatma teşkilâtı kurulurken, bir takım kaidelere riayet etmek icabeder.

Aydınlatmanın işçi sağlığı ve randıman üzerinde büyük tesirleri vardır. İyi aydınlatma ile iş kazaları büyük bir nisbette azalır. Bir iş yerinde aydınlatma masrafına % 2 ilâve etmek suretiyle yapılan tecrübeye randımanın % 12 nisptinde çoğaldığı görülmüştür. Fransada bir otomobil fabrikasında aydınlatma masrafının % 2 çoğaltılması karşısında randımanın % 18 arttığı tespit edilmiştir.

b) *Gürültü ve sarsıntı:*

Bilhassa madeni eşya sanayiinde gürültü ve sarsıntı işçi sağlığı üzerine tesir eden başlıca âmillerdendir. Gürültünün ritmik (muntazam makine gürültüsü ve sarsıntıları) ve gayri muntazam olmak üzere iki şekli vardır ki, gayri muntazam olanın işçi sağlığı üzerinde büyük tesirleri vardır. Gürültü ve sarsıntı, işçide yorgunluk yaratır, böylece dikkat azalır, ihmalkârlık artar. Bunun neticesi olarak iş kazaları fazlalaşır ve randıman düşer. "İşçi sağlığı ve iş emniyeti" nizamnamesinin 67 nci maddesinde, gürültü ve sarsıntıyı azaltmak ve işyerinin diğer kısımlarına da yayılmasını önlemek için gerekli tedbirlerin alınması ve bu bölmelere işi olmayan işçilerin girmesinin menedilmesi emredilmiştir. Sağırın gürültülü işlere alınması da mahzurludur.

c) *Müzik ve renk :*

Müziğin ve işyeri renginin de işçi sağlığı üzerinde mühim tesirleri vardır. Gerek iş ve gerek istirahat anında çalınan müzik işyeri konforunu arttıracığından yorgunluğu azaltır ve dikkati fazlalaştırır. Renkte aynı vaziyettedir. Duvarları yarıya kadar açık yeşil, tavanı ise açık mavi renkte olan bir iş yerinde işçi kendisini açık havada kırdı zannedecektir, keza makinelerde duvar rengine boyanmalıdır.

Yapılan tecrübelerde, uygun rengin seçilmesi neticesinde :

- 1 — Randıman ve kalitede üstünlük,
- 2 — İş kazalarında eksilme,
- 3 — Yorgunluk ve devamsızlıklarda azalma,
- 4 — Randıman ve kalite artması neticesi olarak işçi ücretlerinde yükselme gibi hususlar müşahade edilmiştir.

Buna rağmen tam aksi netice veren renklerde vardır: Sarı, Kırmızı, gibi. Bu sebeble renkler bir mütehassıs tarafından seçilmelidirler.

9 — (İŞ - İNSAN) İŞ VE İŞÇİ ADAPTASYONU :

İşyeri atmosferi, işyeri iklimi ve işyerinin diğer hususiyetleri gibi buraya kadar izaha çalıştığımız hususlar, işçi sağlığı üzerinde objektif tesiri olan âmillerdir. Bir de işçi sağlığı üzerinde subjektif tesir icra eden ikinci bir husus vardır ki o da işçinin tabii ve fiziki yapısı itibariyle ferdi kabiliyetlerine inhisar eden kısımır.

İşçi ilk işe alınırken, verilecek işe uyup uymayacağıın tetkikinin işçi sağlığı üzerinde mühim rolü vardır. Sıhhi muayenesinin tam yapılmaması sebebi ile esasen bir hastalığın gizli mikroplarını taşıyan bir işçinin o hastalığın doğmasına müsait bir işte çalıştırılması, gizli hastalığın nüksetmesine sebep olur. Meselâ beslenmesi tam olmaması dolayısıyla bünyesi ve bilhassa ciğerleri zayıf işçilerin çok soğuk veya sıcakta çalıştırılması, rutubeti yüksek bir işe alınması (Tekstil sanayii gibi) kuvvetli bir ihtimalle o işçinin tüberküloz olmasına sebep olur. Fiziki ve ruhi yapısı itibariyle mesleki kabiliyetleri bakımından pres işlerinde çalışmaya müsait olmayan bir işçinin preste çalıştırılması en az bir kaza neticesi parmak veya elinin kopması ile sona erer. Görülüyor ki iş ve işçinin birbirine karşı intibakı tam olmadığı taktirde çok feci neticeler doğmaktadır.

Bu sebeble memleketimizde henüz ele alınmamış olan bu mesele üzerinde biraz durmak icabetmektedir. İş ve işçi adaptasyonu psikoteknik ve teknopsikolojik olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Psikoteknik, işçinin işe adaptasyonu (Mesleki seçme); Teknopsikolojik ise işin işçiye adaptasyonu (istikametlendirme) dir.

a) Mesleki seçme (İşe göre adam):

Önce bir işyerindeki bütün işlerin analizleri yapılarak ayrı ayrı hususiyetleri çıkarılır, bu işlerde ne gibi vasıflara ve kabiliyetlere haiz işçilerin çalışması icabettiği tesbit edilir. Bundan sonrada bu muayyen va-

sıftaki işler için muayyen vasıfta işçiler aranır. İşçinin önce sıhhi muayenesi yapılır. Sonra psikoteknik muayenesi ile fizikî ve meslekî kabiliyetleri tespit edilir. Eğer iş analizi sırasında tespit edilmiş bulunan vasıflara uyuyorsa bu işçi o işe alınır. Çoğu zaman bu şekle itiraz edilmiştir. Çünkü bazı organları veya sıhhati dolayısıyla sakat olanlar ne olacaktır? Amerikada Taylor isminde bir mühendis en az masraf ve en kısa zamanda en bol istihsal yollarını aramış ve makineleşmeyi tekâmül ettirmiştir. Neticede bu prensibi işçi üzerine de teşmil ederek insanı makinaya uydurmak istemiştir. Bu teoriye göre vasıflı ve kabiliyetliler çalıştırılarak bol istihsal ve bol ücret temin edilmiş fakat işçi emeğinin akıbeti düşünülmemiştir. Taylorizm, işçiyi de makina gibi görmüş ve işçi şahsiyetine hürmeti unutmıştır.

b) *İstikametlendirme* (Adama göre iş):

İstikametlendirme muayyen bir işçinin teknopsikoloji dolayısıyla işe adaptasyonu, yani işe yerleştirilmesidir. Önce işçinin sıhhi muayenesi yapıldıktan sonra, fizikî ve meslekî kabiliyetleri tespit edilir. Bu mevzu başlı başma bir konferansı işgal edecek kadar geniş ve mühimdir. Bu bakımdan biz meseleye umumî olarak temas edeceğiz.

Sıhhi muayenesi yapılan, Teknopsikolojik vasıtasıyla fizikî ve meslekî kabiliyetleri tespit edilen işçiye sertifika verilir. İşçi isteyen işyeri de gerek İşçi Bulma Kurumundan ve gerekse Sendikalardan bu sertifikaya göre işçi isterler ve alırlar.

Bir çok memleketler bu iş için resmî bürolar tesis etmişlerdir. İstikametlendirilmesi yapılmayan, elinde buna dair sertifikası bulunmayan işçi çalıştırmaları yasak edilmiş, ağır müeyyideler vazedilmiştir. Mevzuatımız içersinde bu mevzua dair çok az hüküm mevcuttur.

İşçinin işe giriş sırasında sağlık muayenesi ve raporu, 3008 sayılı İş Kanununun 58, 59 ve 60 ncı maddeleri ile, işçi sağlığı ve iş emniyeti nizamnamesinin 37 nci maddesinin (a) fıkrasında "İşe gireceklerin işin hususiyetine, bünyelerinin o işe elverişli ve dayanıklı bulunduğu dair ayrı bir rapor istenecektir." demekte ve mecbur tutulmakta ise de bu sistem iyi işlememektedir.

İşçinin işe ve işin işçiye adaptasyonu meselesi işçi sağlığı ile randıman bakımından ehemmiyetli problemlerden birisidir. İş ve işçinin birbirlerine tam intibak etmesi, uyması, işçinin sıhhatli ve dinç kalmasını intaç ettirir. İşçi sıhhi, ruhi, fizikî ve meslekî kabiliyetleri bakımından işine tam uymuşsa zevkle çalışır, dikkati daima en üstün seviyededir. Se-

verek çalıştığı işte kolay kolay yorgunluk hissetmez. Kazalar, hastalıklar ve devamsızlıklar azalır ve böylece randıman artar, randımanın artması ücretlerinde artmasına ve işçinin refaha erişmesine sebep olur.

Binaenaleyh, mesele tek taraflı ele alınacak bir problem değildir. İşçi, İşveren, Hükümet olmak üzere topyekûn bir memleket meselesidir. En kısa zamanda mesele Hükümetçe ele alınmalı, garp demokrasilerinde olduğu gibi bu iş için müesseseler kurulmalıdır'

Bu hususta resmî bürolar kurulabileceği gibi İş ve İşçi Bulma Kurumu içersinde de mütaâla edilebilir. Esasen işe yerleştirme, kurumun birinci derecede, asli vazifesi bulunmaktadır. Yapılan yerleştirmenin iyi neticeler verebilmesi içinde iş - işçi adabtasyonu (mesleki seçme ve istikametlendirme) şarttır.

10 — İŞ EMNİYETİ :

Buraya kadar işçi sağlığı üzerinde tesir icra eden bazı sebep ve hususiyetlerden bahsederken bunların korunma çarelerini de izah etmiş ve zaman, zaman iş emniyeti mevzuuna temas etmiştik.

Mevzuatımız içersinde "İşçi sağlığı ve iş emniyeti" nizamnamesiyle parlayıcı, patlayıcı ve zararlı maddeler nizamnamesinde gerek umumî gerek hususî olmak üzere, korunma çareleri ve emniyet tedbirleri hususunda en ince noktalara kadar durulmuş ve gayet açık ifadelerle tarif ve izahlarda bulunulmuştur.

Daha ziyade umumî emniyet tedbirleri içersinde bulunan hususlar üzerinde duran "işçi sağlığı ve iş emniyeti" nizamnamesinde, bunların ikmalî işyeri binalarının plânlaştırıldığı anda mecbur tutulmuş ve ısrarla üzerinde durulmuştur. Meselâ işyeri, açık işyeri, kapalı işyeri olmak üzere iki kısma ayrıldıktan sonra, kapalı işyerleri hususunda tavan irtifai, hava hacmi, çalışma sahası, dam, bölmeler ve tavanlar, zemin döşeme ve kaplamalar, kapıları, pencere ve menfezler, ışık, hararet, havalandırma, temizlik, içilecek su, yemek yerleri, iş elbise ve levazımı ve soyunma yerleri, yıkanma ve temizlenme yerleri, tükrük hokkalan yüz numaralar, işçi yatakhaneleri ve müstemilâtı gibi hususlar en ince noktalanna kadar izah edilmiştir. "Patlayıcı, Parlayıcı ve zararlı maddeler" nizamnamesinde bazı umumî korunma tedbirlerinden başka zararlı maddelerin çeşit ve hususiyetlerine göre hususî korunma çareleri ve emniyet tedbirleri tespit edilmiştir.

11 — MESLEK HASTALIKLARI :

Yapılan işin mahiyet ve hususiyetinden doğan hastalıklar meslek

hastalığı olarak kabul edilmiştir. "İşçi sağlığı ve iş emniyeti" nizamnamesinin 34 ncü maddesinde bu hastalıklar şu şekilde tasrih ve kabul edilmiştir:

- a) Kurşun ve halitaları, cıva ve cıva amalgamı, beyaz fosfor, arsenik veya bunların mürekkebatı ile zehirlenmeler ve bunlardan mütevellit anza ve hastalıklar.
- b) Şarbon hastalığı
- c) Silis tozlarının teneffüsünden mütevellit Silikoz hastalığı,
- d) Benzin veya müşabihleri ve bunların nitratlı ve aminli müstekatı ile zehirlenmeler ve bunlardan mütevellit anza ve hastalıklar,
- e) Mevadı şahmiye sınıfına dahil olmayan idrokarbürlerin (Petrol, neft yağı gibi) kalojenik müstekatı ile çalışan ve bunları teneffüs edenlerin mide ve barsaklarında, sinir cihazlarında, ciltlerinde veya gözlerinde vukua gelen muhtelif arızalar ve zehirlenmeler,
- f) Radyom ve radyo aktif maddelerden ve rontgen şuasından mütevellit anzar,
- h) İptidai deri Epitelyoması,
- k) Muharris tozlar, mailer ve gazlardan mütevellit müzmin cilt iltihapları,
- l) Ankilostomyaz hastalığı (Madencilik ve taşçılık gibi işlerde çalışanlarda barsak hastalığıdır),
- m) Cam fabrikaları ve maden izabe işlerinde görülen perde (katarakt) ve diğer göz anza ve hastalıkları,
- n) Sülfür de karbon gazının teneffüsünden ileri gelen zehirlenmeler ve bunlardan mütevellit arızalar. (4772 sayılı iş kazaları ile meslek hastalıkları ve analık sigortalı kanununun ikinci maddesine göre kanunen meslek hastalığı sayılmayıp ta, üzerinde ihtilâfa düşülen hastalıkların meslek hastalığı olup olmadığı yüksek sağlık şurasına kesin karara bağlanır.)

12 — İŞ KAZALARI :

İş kazaları memleketimizde bilhassa Madeni Eşya sanayiinde gün-

lük hâdiselerden bulunmaktadır. Her gün gazetelerde buna dair çeşitli havadisleri okumak mümkündür. Büyük infilâklar, oksijen tüpü patlaması, makinaya kaptırma, preste ezilme veya kopmalar vesaire gibi,

a) *Tarifi:*

İş kazalarını, (İş kazalarıyla meslek hastalıkları kanunu) nun 2 nci maddesinde zikredilen hususiyete göre şu şekilde tarif etmek mümkündür: İş kazası, iş süresi içinde sayılması icab eden zamanlarda, iş yerinde veya işveren veya işveren vekilinin işini yürüttüğü her hangi bir yerde kast ve bağışlanmaz bir kusur yüzünden ileri gelmemek şartı ile işin neticesi husule gelen kazalardır. Bu duruma göre işçinin evden işe işten eve gidip gelirken geçirmiş olduğu kazalar iş kazası sayılmamıştır. Halbuki bunu, Fransada mevzuat, iş kazası olarak kabul etmiş bulunmaktadır. Bu nev'i kazaların da iş kazası sayılmaları sosyal adaletin icaplarındanadır.

İş kazaları mutlaka bir sebebe dayanmaktadır. "Sebebi olmayan kaza olmaz" sözü çok doğrudur. Bu sebeple iş kazalarının bilhassa oluş sebepleri üzerinde durmak icap eder.

b) *İş kazalarının oluş sebepleri:*

Bu sebepleri harici ve dahili sebepler olarak mütalâa etmek mümkündür.

Harici sebepler :

İşyeri atmosferi, işyeri iklimi, ve işyerinin diğer hususiyetleri içerisinde saydığımız toz, duman, zehirli gazlar, kuruluk ve rutubet, suhnet, renk ve müzik gibi hususiyetlerden başka, işyeri organizasyonu ve kazalara karşı gerekli korunma tedbirlerinin vaktinde alınmamış olmasıdır. İşyeri işveren tarafından organize edilmemişse ve işyerinde lüzumlu bir iş disiplini yoksa, bunun kazaların doğuşu üzerinde mühim tesirleri vardır.

Bundan başka gerekli emniyet tedbirleri alınmamışsa; meselâ, dönen makina aksamaları ile kayışlar muhafaza içinde değilse, bu sebepler de kazaları doğurur. Kullanılan madde ve makinelerin hususiyetleri de ayrıca kaza sebepleridir. Paslı ve gayri muntazam sac veya demir gibi ham madde ile çalışmak veya zamanla aşınmış veya bozulmuş makinelerde işlemek başlıca kaza sebeplerindedir. Bu takdirde kusuru, işçinin kalifiye olup olmamasında görmek bile hatadır.

Dahili sebebler:

Dahili sebebler diyebileceğimiz, kazanın husulünde Sübjektif tesirler ise, doğrudan doğruya insan faktöründen yani işçinin kendisinden gelmektedir. İşçinin muvazene, kabiliyet ve sezis noksanlığı, görme işitme gibi his uzuvlarının sağlam olmaması, yorgunluk ve yorgunluktan mütevellit dalgınlık ve dikkatsizlik, yaşın tesiri, meselâ gençlerin atılgan ve cesaretli oluşları sebebiyle çok zaman tedbirsiz hareketlerde bulunmaları; cinsiyet (kadınlarda kaza daha azdır), hastalık veya halsizlikler, alkolizm ve sosyal sebeblerle zihnen meşguliyet gibi hususlar işçinin kendinden gelen sübjektif kaza sebebleridir. Bütün bunlar işçinin işe iyi yerleştirilmemesinden; yani, mesleki seçme veya istikametlendirme vasıtasıyla işçinin işe adaptasyonunun yapılmamasından doğmaktadır. Bunlardan başka işin sürati ve işçilerin sık sık değişmesi gibi sebeblerle kalfiyé işçinin bulunamaması da kaza doğuran sübjektif tesirlerdendir.

İş kazalarının sebebleri üzerinde etüt yapılmış, bu sebeblerin %60-85 inin sübjektif olduğu yani işçinin kendisinden geldiği anlaşılmıştır. Yapılan istatistiklere göre kaza sebebleri şu şekilde tespit edilmiştir:

%26 İşin fena organizasyonu,

%14 Korunma ve iş emniyeti tedbirleri hususunda kâfi derecede dikkat gösterilmemesi,

%17 Tesisatın fenalığı veya bozukluğu,

%9 İşyerinin sıkışıklığı,

%8,5 İşçinin emniyet, prensip ve tekniğini bilmemesi,

%3 Şahsi korunmanın olmaması

%24,5 İş kazalarında mühim tesirleri olan işyerinin diğer hususiyetleri.

Görülüyor ki bütün sebebler hemen hemen işverenin şahsi dahli olması icabeden hususlara inhisar etmektedir ve kaza sebebleri işverenin mevzuatı tam tatbik etmemesinden ileri gelmektedir. Bu sebeble iş kazaları dolayısıyla işveren aleyhine iş mahkemelerinde açılan dâvalar %99 müspet olarak neticelenmekte ve kazadan zarar gören işçi, işverenden mühim miktarda bir tazminat almaktadır.

KORUNMA :

a) İş kazaları ve meslek hastalıklarında korunma mevzuundan

şimdiye kadar birçok vesilelerle bahsettik, bunlardan başka daha açık ve kesin korunma şekilleri “işçi sağlığı ve iş emniyeti” nizamnamesi ile “Parlayıcı, patlayıcı, tehlikeli ve zararlı maddelerle çalışan iş yerlerinde alınacak tedbirler hakkındaki nizamname” de gösterilmiş bulunmaktadır. Fakat, bu güzel hükümlerin karşısında müeyyide yoktur. Bu mevzuatta emredilen hususları yaptırıncı ve mecbur edici cezai hükümler çok kısır-
dır. Mevcut müeyyide, 3008 sayılı İş Kanununun 112 ve 113 ncü madde-
lerindeki 15 lira ile 100 lira arasındaki hafif para cezalarından ibarettir.

b) Tedavi ve tazmin :

İş kazaları ve meslek hastalıklarının tedavi ve tazmin hususları 4772 sayılı (İş kazalarıyla meslek hastalıkları ve analık sigortalı kanunu) hükümleri gereğince işçi sigortalılarınca yapılır. Bunlar, geçici iş görememezlik, daimi veya kısmi iş görememezlik, daimi tam iş görememezlik ve ölüm gibi hallerde: Sağlık yardımları, geçici veya daimi iş görememezlik hallerinde verilecek ödenekler, Ortopedi tedavisi ve Protez araç ve gereçlerinin sağlanması, takılması ve yenilenmesi yol masrafı, memlekette tedavi imkânı olmayan arızalarını dışarıda tedavisi, ölüm yardımı, sigortalının hak sahiplerine bağlanacak gelirler şeklinde yapılan tedavi ve tazminlerdir.

13 — İŞ HASTALIĞI (Umumî Hastalıklar)

İşçi sağlığından bahsederken bu nevi hastalıkları da zikretmek icap eder. Mevzuatımızca iş kazaları ve meslek hastalıkları dışında kalan hastalıklar umumî hastalıklar kategorisi içinde mütalâa edilmiş, tedavi ve tazmin hususları 5502 sayılı (hastalık ve Analık sigortası kanunu) ile temin edilmiştir. Fakat bunlar içersitide bazı hastalıklar vardır ki, hadizatında işçinin çalışmakta olduğu iş, bu hastalığın yaratış ve doğuş sebebini teşkil etmeyip, gizli bulunan hastalığın meydana çıkmasına vesile olmaktadır ve gizli hastalık hususiyetleri itibariyle sadece o iş dolayısıyla meydana çıkmaktadır. Bu bakımdan giriş muayenelerinin çok ehemmiyeti vardır. Meselâ tüberküloz hastalığına mütemayil bir işçi bu hastalığın doğmasına ve gelişmesine yardımcı olan fazla rutubetli atmosferde çalıştığı takdirde, tüberküloz derhal nüksederek meydana çıkmaktadır. Binaenaleyh bu nevi hastalıklar da meslek hastalığı sayılmalı veya ayrıca bir (iş hastalığı) ihdas edilmelidir. Bu tip hastalıklarda bir nevi işten mütevellit hastalıklardan bulunmaktadır.

14 — NETİCE :

Netice olarak mevzuumuzu bir nokta etrafında toplamak mümkün-

dur. "İşçi sağlığı ve iş emniyeti" meselesi sanayide ve bilhassa makineleşmenin inkişafı karşısında, her geçen zaman biraz daha fazla değer kazanmaktadır. İşçi daima emniyet içersinde çalışmak ister. İklimi normal, havası temiz ve her türlü sıhhi teşkilâtı tamam olan işyerlerinde işçi severek, yorulmadan çalışır. Hastalık ve kazalar son derece azalır. Böylece devamsızlıklar da düşer. Randıman hayret verici nispette artar. Bunun memleket iktisadiyatı üzerinde çok büyük tesirleri vardır. Sigortaca mevcut kayıtlardan, istirahat, tam ve kısmi iş görememezlik ve ölümler sebebi ile kaybolan, normal iş günleri hesap edilecek olursa meselenin ehemmiyeti derhal anlaşılacaktır.

Memleketimizde "İşçi sağlığı ve iş emniyeti" mevzuunda her ne kadar kanuni mevzuat mevcut ise de bunların müeyyideleri yok denecek kadar kısır olduğundan sistem iyi işlememektedir. Bu sebeble bu gün, iyileri hastalık ve kazalardan korumaktan ziyade, hastalar ve kazazedelerin tedavi ve tazmini yolunda iş görülmektedir. Haddizatında bu, çok sakat ve yanlış bir yoldur. Bu yanlış yol derhal terkedilmeli ve ilk plânda iyileri hastalık ve kazalardan koruma yoluna gitmelidir. Bu hususta yapılması icab edenleri şu şekilde sırayabiliriz.

1 — Mevcut mevzuat bilhassa cezai hükümler bakımından takviye edilmeli, boşluklar doldurulmalıdır. Bu hususta 15-100 liralık hafif para cezası yerine, ağır hapis gibi; mecbur edici müeyyideler konulmalıdır.

2 — Gerek yeniden açılacak resmi bürolar vasıtasıyla veya daha doğrusu. İş ve İşçi Bulma Kurumunda ihdas edilecek dairelerde, iş için müracaat eden işçinin önce istikametlendirilmesi yani sıhhi ve mesleki kabiliyetlerinin sıkı muayenesi yapılmalı, ve önceden analizi yapılmış bulunan işlere yerleştirilmelidir.

3 — Üniversitelerin Tıp Fakültelerinde, garp memleketlerinde olduğu gibi, "İşçi sağlığı ve iş emniyeti," mevzuunda kısımlar ihdas edilmeli ve istikbalin doktorlarına okutturulmalıdır. Böylece, bu mevzuuda başarı gösteren veya ihtisas yapan doktorlar, sigorta idaresinin doktor veya müfettiş kadrosu ile bölge çalışma müdürlüklerinin müfettiş veya masa memurları kadrolarına terçihan alınmalıdır.

4 — Yeni açılacak bir işçi üniversitesinde, veya mevcut üniversitelerde açılacak uzun müddetli işçi eğitim kursları veya tahsil şubelerinde işçiye bu meseleler okutulmalı ve öğretilmelidir.

5 — Ciddi bir kontrol sistemi kurulmalı ve işyerleri sık, sık teftiş

edilmelidir. Bu kontrol sistemi içerisinde sendika temsilcilerine de yer verilmelidir.

6 — İstikbalin işverenlerini, veya idare âmirleri ve mühendisler gibi işveren vekillerini yetiştiren, Fen, İktisat ve Hukuk fakültelerinde oldukça geniş mikyasta “İşçi sağlığı ve iş emniyeti” mevzuu okutulmalıdır.

“İşçi sağlığı ve iş emniyeti” meselesi üzerinde yapılması icap eden bu hususlar samimi olarak ele alınır, tahakkuk ettirilirse, bundan işçi, işveren ve dolayısıyla memleket büyük faydalar görecektir bilhassa, istiksalin artması yönünden önemli mesafeler katedilecektir.